

30 років тому Україна відновила свою незалежність (З промови президента Володимира Зеленського з нагоди 30-ї річниці незалежності України 24 серпня 2021 року)

Сьогодні ми відзначаємо 30-ту річницю проголошення незалежності України!

30-ту річницю її здобуття! А справедливіше, на мій погляд, сказати: 30-ту річницю відновлення незалежності України! Бо 24 серпня 1991 року Україна відновила свою державність.

Нашій Конституції – 25 років. Але нашій Конституції – 311 років. Написана Пилипом Орликом, вона нарешті вдома, і кожен може побачити її у Софійському соборі, збудованому понад тисячу років тому.

Нашій гривні – чверть століття, на ній зображений, зокрема, князь Володимир. Але нашій гривні – більше тисячоліття, вона існувала за князя Володимира. Наш тризуб був затверджений у Конституції України 25 років тому. І наш тризуб був витиснутий на цеглинах Десятинної церкви 1025 років тому.

Цьогоріч Збройні Сили України відзначили 30-ту річницю свого створення.

А в 1616 році збройні сили України відзначали взяття фортеці Кафи.

Все це свідчить про одне: ми – молода країна з тисячолітньою історією.

Ми будемо свій дім на землі, де жили й будували наші предки.

Ми не в гостях і не в приймах.

Ми – молода родина зі славетної династії Київської Русі – України.

З роду засновників. Роду христителів. З хороброго роду. Мудрого роду. Козацького роду. Ми не сироти й не заїди.

Ми – нащадки могутньої країни, яка була центром Європи.

Але ми маємо не тільки почуватися відповідно.

Ми маємо поводитися відповідно.

Ми – спадкоємці державності, яка існувала понад тисячу років тому.

І ми починаємо відзначати День Української Державності.

Ії точкою відліку ми вважаємо рік заснування Києва. Столиці Київської Русі – України, яку не даремно називають містом, де все починається.

Тут починалося православ'я, тут взяла початок старослов'янська мова, правонаступницею якої є сучасна українська мова.

Тут почалась і наша державність. Зародження нашої державності ми будемо відзначати в день розквіту нашої державності – у день Хрещення Київської Русі – України.

І про все це я підписую сьогодні відповідний указ.

Ми також починаємо процес повернення на рідну землю видатних українців. Які жили для України. Боролися за

Україну. Поховані не в Україні. Це гетьмани Запорозької Січі, діячі часів УНР, учасники визвольних змагань, діячі культури та науки й багато інших.

Ми будемо повертати не тільки своїх. Ми будемо повертати своє.

Це історичні й культурні цінності України, що перебувають за кордоном.

Ми більше ніколи й нікому не подаруємо жодного камінчика нашої історії, не дамо «окупувати» жодну сторінку нашої історії, «анексувати» наших письменників, наших науковців, наших спортсменів, наших героїв, які перемагали нацизм.

У цей святковий день ми маємо пам'ятати, завдяки кому можемо бути тут. Це наші захисники України. Нашої незалежності. Герої, які віддали за неї своє життя!

Вшануємо їхню світлу пам'ять хвилиною мовчання!

(Хвилина мовчання)

Вони загинули заради майбутнього наших дітей, онуків.

Ми впевнені, що вони точно відзначать тут 130-ту річницю незалежності України і тисячу років незалежності нашої держави.

Для цього – пам'ятаємо про минуле, діємо сьогодні, думаємо про майбутнє!

▲ На фото (справа): Марек Мохнач, Петер Сабол, модератор програми Єва Олеар.

Українські козацькі пісні звучали в Пряшеві

В залі Словацько-українського культурного та інформаційного центру в Пряшеві 25-го серпня відбулась програма, приурочена 30-тій річниці Незалежності України. У вступному слові до програми заступник голови Центральної ради СРУСР Павло Богдан нагадав цю важливу історичну подію України. Пригадав історичні етапи боротьби України за свою самобутність, пояснив і виникнення та значення державних символів України.

Програму підготувала Регіональна рада СРУСР в рамках проєкту «Наша дума, наша пісня» з підзаголовком «Українські козацькі пісні». За літературно-музичним монтажем Віктора Гащака громада, яка з захопленням сприймала програму, пізнавала виникнення козацтва в Україні, боротьбу за незалежність України, яка тривала кілька століть. Присутня публіка любила слухати пісні про кохання, найчастішою темою козацьких пісень, темою відходу козаків від батьків, родини,

своїх милих. Козацькі пісні відтворювали внутрішній духовний світ козака, думки і почуття, зроджені різними обставинами неспокоїного козацького життя.

Довідалась теж про одну із напівлегендарних піснюрок з Полтави – Марусю Чураїну, якій приписують авторство у нас відомої пісні «Завіст встали козаченьки».

І інші пісні у виконанні молодого соліста Марека Мохнача в супроводі музиканта Петра Сабола, виконані на високому професійному рівні, з почуттям справжнього козака, створили незвичайну атмосферу.

Прозвучали і давно у нас відомі пісні, як «Розпрягайте, хлопці, коні», «Гей, соколи!» та «Наливаймо, браття».

Успішна програма закінчилась дружньою бесідою, в якій гості ділились позитивними емоціями про почуті пісні і весь концерт, присвячений великому святу України.

Єва ОЛЕАР.
Фото М. Ілюка.

Ще один заповідник – Великий Буковець

Природний заповідник Великий Буковець буде розташований у Снинському окрузі і охоплює хотар Новоселиці, Рунини, Руського Потюка, Руського, Тополі, Улицького Кривого та Збою. Його загальна площа сягне майже 974 га.

Резервація буде розділена на дві зони – зону А та зону Б. Зона А досягне загальної площі понад 270 гектарів і буде підлягати найсуворішому, п'ятому ступеню захисту. У зоні Б буде застосований четвертий ступінь

охорони, загальна площа становить більше 703 га. Охоронна зона заповідника становить понад 4986 га.

Предметом охорони середовища є біотопи європейського значення, які важливі для життя окремих видів тварин європейського та національного значення. Наприклад, у цій місцевості живуть рідкісні види птахів, такі як рябчик лісовий (jariabok hôrny), білоспинний дятел (ďateľ bielochrbtý), жовна чорна (tesár čierny) і довгохвоста сова (sova dlhochvostá), си-

чик-горобець (kuvíček vrabčí). Серед тварин у цій місцевості можна спостерігати, наприклад, рись, вовка, бурого ведмеда, бізона, вусача-розалию альпійську (fúzača alpského) та тритона карпатського (mloka karpatského).

Постанова уряду про оголошення природного заповідника Великий Буковець набуває чинності 15 вересня.

Джерело: Міністерство життєвого середовища СР.

Повну реконструкцію оглядової вежі на Дуклі закінчать у наступному році

28 червня ц.р. розпочалась реконструкція оглядової вежі на Дуклянському перевалі. Перший етап реконструкції, як здається, буде завершено вже до кінця вересня, бо роботи йдуть за графіком.

В рамках цих реконструкційних робіт, які є частиною одного з двох основних етапів загальної реконструкції цієї будівлі, планується повна заміна старих вікон, розташованих на її пілоні, повна реконструкція санітарних приміщень, повна реконструкція та модернізація нижньої виставкової частини, дренаж навколо будівлі, комплексна модифікація безбар'єрних входів ззовні та зсередини, а також багато інших незначних будівельних робіт та модифікацій, які

мають на меті підвищити привабливість цієї домінуючої будівлі, а також комфорт для відвідувачів.

«Наша мета – реконструювати будівлю і вивести її на рівень сучасної оглядової вежі, яка стане однією з перлин Словаччини», – сказав Мілослав Чаплович, директор Військово-історичного інституту у Братиславі.

Передбачається, що наступного року буде завершено і другий етап, коли обидва куполи пройдуть відповідними змінами ще до початку літа. Туристично привабливий простір буде відкрито навесні наступного року і в нижньому куполі, який тривалий час був закритий для туристів.

-пс-

Закарпатський народний хор виступав у Липовлянах

У Хорватії хор вшанував 165-річчя з дня народження Івана Франка

На фестивалі у Липовлянах хор приїздив удруге, на запрошення української діаспори.

28-29 серпня артисти хору брали участь у фестивалі національних меншин «Липовлянські зустрічі», – розповіла художня керівниця хору Наталія Петій-Потапчук.

«На цьому великому форумі ми представляли Україну, Україна цього року була партнером «Липовлянських зустрічей», – пояснила Наталія Петій-Потапчук. – Крім того, виступали ще і в місті Ліпик, де за участю нашого колективу вшанували

165-ту річницю з дня народження Івана Франка. Тут, у Ліпiku, тяжкохворий Франко перебував на лікуванні в 1908 році. І ми того дня виступали біля пам'ятника Каменярєві»

Окрім того, Закарпатський народний хор також виступив з концертами у кількох селищах та у двох храмах: в українській греко-католицькій церкві св. Йосипа та в найстарішій українській греко-католицькій церкві Хорватії – церкві св. Анни в Липовлянах.

Mukachevo.net, 4.9.2021 р.

*О краю мій, Литво! Ти на здоров'я схожа!
Яка ти дорога, лиш той збагнути може,
Хто втратив раз тебе.*

«Пан Тадеуш» А. Міцкевича
у перекладі М. Рильського

Цьогоріч мені випала цікава й повчальна мандрівка. Вигравши стипендію Національної стипендійної програми Словацької Республіки під егідою Словацької академічної інформаційної агенції, я мав нагоду проводити дослідження в Інституті україністики Пряшівського університету впродовж трьох місяців.

Мій проєкт передбачав дослідження українського перекладознавства на Пряшівщині, презентованого у місцевому українськомовному друці, а також особливості релігійного перекладу, зокрема видань для українців.

Мій перший досвід спілкування із академічною громадою був через онлайн-лекції для студентів-англівців (дякую професорам Алені Качмар і Магдалені Білій) та студентів-україністів (дякую доц. Ярмілі Кредатус та Адріані Амір). Студенти реагували на лекції так само, як і в Україні мої студенти: слухають залюбки, а от питань задавати не люблять. Це показує їхню відстороненість та брак навиків використовувати вже наявні знання, а їхня активна участь дуже потрібна: у сучасному світі лекція – це не давній спосіб поширення знань «послухали й записали» (у нашому інформаційному усе тепер можна прочитати заздалегідь), а можливість поглибити думку, уточнити розуміння, розвивати критичне мислення. Мене здивувала велика кількість студентів із України (через українські правила транслітерації латинкою їх легко вичислити у списках відвідування): хочу вірити, що колись у майбутньому вони принесуть велику користь у словацько-українське культурне співжиття.

Одразу я почав відвідувати Союз русинів-українців СР, де добрий дух цієї установи – Павло Богдан – уможливив мені доступ до всіх архівів і бібліотеки. Прочитати всі випуски газети «Нове життя» за 70 років – то було повчальне змагання. У газеті я виявив неймовірний факт: перша українськомовна публікація про переклад (як я тепер думаю) вийшла у цій газеті 5 січня 1952 р. Її автор – учитель і редактор Іван Ковальчук – глибоко осмислив проблематику перекладу. Газета спочатку висвітлювала питання партійного й культурного будівництва на Пряшівщині, тепер лише культурні події, оскільки щоб висвітлювати актуальні політичні події, потрібно виходити значно частіше. Дивує, що до газети не дописують молоді автори – насамперед студенти-українці, які навчаються на таких спеціальностях у Пряшівському університеті, як історія, міжнародні відносини, релігія. Це особливо дивно, бо для них і газета «Нове життя», і журнал «Дукля» є вельми доступним майданчиком для просування у майбутній кар'єрі. Для університету у цьому теж є велика користь, адже студенти можуть показати свою залученість у позауніверситетське життя.

Проте, робота з періодикою показала один невтішний факт: найбільший розквіт періодика мала у роках 1955-1957 (маю на увазі кількість випусків й обсяги «Нового життя» та «Дружно вперед»). А перші статті про закриття шкіл з українською як рідною мовою з'являються ще в 1960-і рр., і відтоді не зникають зі шпальт газети.

На Пряшівщині історія має особливий шарм. Середньовічна архітектура подекуди переплелася з сучасним мисленням і не відпускає думку розвиватися далі. Мені було дещо дивно усвідомлювати, що

я не тільки соборний українець, а ще й справжнісінський русин. Я ж не тільки приїхав з Русі, яку тепер величаємо Україною, але історично одна галузка моїх родів походить з древлян і Переяславського князівства, які були установчими частинами Київської Держави на ймення Русь, а друга галузка родів успадкувала спадщину Галицької Русі. Тому не можливо бути українцем, не будучи русином, так само

но пожиточно. Я мав можливість попрацювати в університетському архіві (дякую Яні Уличній). Документи треба вміти читати: інколи за сухими формулюваннями треба розгледіти ціложиттєву трагедію людини. От, як так сталося, що Антон Попович – греко-католик (отже, українського кореня), але його внесок в українську проблематику малий. А українці з Києва навіть спілкувалися з ним нерідною мовою. Діонізій Дюришин – світовий класик компаративістики – зовсім перебував поза українським контекстом. Натомість словак Антон Болек, народжений у Чехії, цікавився українською проблематику та друкував статті українською мовою.

«люди не знають азбуки» (тобто кирилиці). Дивно таке чути, бо вивчити три десятки букв зовсім не складно. В українських церковних школах Америки серед цілком чужого мовного середовища чомусь діти можуть вивчити і письмо, і саму мову, і це всього лиш впродовж кількох годин одного дня на тиждень. Тому було б бажання, а літургійні тексти треба перекласти живою мовою для вірників, а не вигадувати різні перепони.

Національної школи українці-пряшівці не можуть мати. Факт цей – зрозумілий і ясний: вони є словацькими громадянами і частинкою словацького суспільства. Але навіть у школах для національних меншин можна вирости повноцін-

го?». У мене якимось ніколи не виникло такого алогічного питання, чому на війні треба любити агресора й колаборанта. Для словаків наша війна десь дуже далеко...

Мені бракувало формальних ознак присутності України там, де я сподівався їх побачити, як-от герб, прапор, текст гімну у якомусь шкільному, музейному чи громадському куточку національної пам'яті. Але присутність Тараса Шевченка й Лесі Українки через портрети теж дуже надихає.

В українській громаді існують і певні песимістичні настрої з не надто веселковою перспективою майбутнього розвитку. Підґрунтя такого песимізму добре викладено в статистично-історичному дослідженні Миколи Мушинки та Олександра Мушинки «Národnostná menšina pred zánikom?» про поступове чисельне зменшення української громади Пряшівщини. І тут варто би було сказати: Україна має подбати про цю громаду. Кожна держава має обов'язки, і жодна держава їх не виконує. Українська держава дійсно має подбати про закордонних українців, але навіть щодо своїх громадян-українців у плані національного будівництва вона не завжди справляється. Тому в Україні все рідше лунає «держава повинна», а більше замислюється, як це зробити самим. Зрештою, реальна кількість українців (враховуючи нових емігрантів та студентів, а також тих, хто має українське походження) значно більша, але у багатьох, як і сто років тому, нема бажання бути українцем і членом саме української громади. Жорна історії крутяться, і часи повертаються. Колись знову престижно буде бути українцем. Від історії не втечеш. Але це вже будуть інші люди...

Тарас ШІМГЕР.

Post scriptum. Доземний уклін усім, хто допомагав і сприяв мені під час пряшівського побуту, відкриваючи двері до непроминальних скарбів місцевої культури. ТШ

Українська громада перед переминами: Роздуми з моєї пряшівської мандрівки

як і русином не можливо бути, не належачи до розлеглої і строкатої, але водночас монолітної української нації. Чинним залишається заповіт Івана Франка: «Перед українською інтелігенцією відкрився тепер, ... величезна дієва задача – витворити з величезної етнічної маси українського народу – **українську націю**, судільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки-б вона не йшла, та при тім податний на присвоюване собі в як найширшій мірі і в як найшвидшім темпі загально-людських культурних здобутків, без яких сьогодні жадна нація і жадна хоч і як сильна держава не може остояти ся» («Одвертий лист до галицької української молодіжці»). Окрема роль тут має належати зміні ставлення до української мови. Періодично і від різних людей я чув про «українську мову» і про «нашу мову» так, немов би це дві різні мови. Нема ніякої «нашої пряшівської мови», а є багатий і пишний пряшівський діалект (читай: південнолемківський говір), який є повноправною і повноцінною частиною розвиненої системи української мови. А те, що є відмінність між місцевим просторіччям і літературним стандартом, – це універсальне явище, і його побачиш у кожній розвиненій літературній мові. Фраза «говорити по-нашому» може стати гаслом денационалізованого люду. Чомусь не чути «говорімо українською», а лем «говорімо по-нашому». Втрата імені теж багато чого важить. І не можна легковажити тим фактом, що справжня русинська мова – це мова Григорія Сковороди, Маркіана Шашкевича, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Василя Гренджі-Донського та багатьох інших давніх і новочасних письменників Русі-України.

Неодноразово доводилося чути про «насилницьку українізацію». Хочеться пояснити, що «насилницька» означає ув'язнення, розстріл або заслання в Сибір. Жоден із цих інструментів не залучався при запровадженні української мови в шкільництві для українців Чехословаччини, але саме так відбувалася русифікація (чи, радше, вірніше росіянізація) в Україні. Подібно відбувалася і мадяризація, про яку закарпатчики щасливо вже міцно забули.

Хотілося б, щоб наші історики не були такі «німі», а більше давали інтерв'ю, виступали в пресі та виступали виховну й популяризаторську роль. Роль історії в побудові Української Держави – велика, а реальна роль істориків тепер – позірною ніяка. Їх занадто мало чути й видно на національних та місцевих теле- й радіопередачах. А спілкуватися з ними надзвичай-

Найцінніший скарб української громади – це самі її представники. Мені довелося спілкуватися з деким дуже ґрунтовно, з деким побіжно, з деким лише листовно або телефонічно через епідемічну ситуацію. У кожного я почув або вагому інформацію, або маловідомий факт, цінну пораду. Свято переконаний, що редактори і бібліографи – знають все. Моє спілкування із Міланом Бобаком та Мирославом Ллюком допомогло мені осягнути ключові постаті й віхи історії української громади, а розмови із Зузаною Джупинкою, Йосифом Шелепцем і Марією Няхай дали змогу осягнути передумови й масштаби суспільно-політичного життя української громади Пряшівщини. Змагальність Івана Яцканіна за існування журналу «Дукля» й місцевого письменницького товариства та невтомна працьовитість Михайла Романа дають урок, як жити українцям: «Против рожна перти, Против хвиль плисти, Сміло аж до смерти Хрест важкий нести! Правда против сили! Боем против зла! Між народ похилий Вольности слова!» (Іван Франко «Semper idem»). Кожним із них захоплююсь і схиляю голову перед їхньою працею.

Одна з успішних формул збереження національної ідентичності – це забезпечення трьох чинників: національна церква, національна школа, національна мова. Ця формула – не панацея, і відсутність одного або всіх ознак ще не означає зникнення народу, утім на європейському просторі самі ці ознаки дають змогу зберігати національну державу.

Українці Пряшівщини не мають своєї національної церкви, хоча мають своєрідні національні традиції. Найсильніша з них – місцева відміна українського церковного співу. Національність у християнській церкві тим і проявляється, що люди моляться своєю мовою. Так виконується біблійна заповідь: «майте ревність пророкувати, та не бороніть говорити й мовами» (1 Кор 14:39). Звісно, цілком обґрунтовано можна дискутувати про священність латини й церковнослов'янської мови, але як латина не може створити окремої «латинської» нації, так і церковнослов'янська не зможе. Хто не глухий до мовлення й музики, почує, яка велика відмінність у мовленні священників і вірників під час літургії: панотці цілком промовляють церковнослов'янські тексти зі словацькою фонетикою, а вірники надалі співають ще такі з українською фонетикою. Але чи розуміють вірники усю силу літургійного чи біблійного Слова в церковнослов'янській одежі? Однозначно, ні.

До речі, тут треба додати окремо про мови в церкві. Місцеві панотці і деякі «русини» нарікають, що

ним українцем, з українським серцем, без травматичних комплексів, і з великими перспективами успішної кар'єри. Головне – читати життєствердні твори. Якщо я правильно зрозумів, то в єдиній українській школі Пряшева не вивчають представників Розстріляної і Задушеної Відроджень 1920-х і 1960-х рр. Шкода (якщо це дійсно так), що якісні й цікаві твори Миколи Зерова, Івана Багряного, Уласа Самчука не вивчають на заняттях з української літератури. Вони дають цінну поживу для розуму, почуттів для серця, відчуттів для естетичного смаку. Особливо хочу звернути увагу на Самчукову «Марію». В українських навчальних програмах цей твір іде як твір про Голодомор, але насправді його суть значно глибша. Один із уроків можна означити так: той українець, який не розуміє цінності Української Держави, приречений на знищення. Досвід Українського Геноциду це підтверджує.

До речі, одне питання від словацького інтелігента мене просто «вбило»: «А то правда, що українці та росіяни не люблять один одно-

Мова розуму – мова душі

Мова в суспільстві має дуже велике значення. Всі процеси пізнавальної і творчої діяльності людини супроводжуються мовою. Без мови неможливе виробництво, ані існування самого суспільства. Знання інших мов у сучасному відкритому світі є найбільш необхідним засобом людських стосунків.

Виходячи із свого багаторічного педагогічного досвіду як учительки початкових класів, української і російської мов, Мгр Марія Камозін (с. Убля) вирішила поділитися із своїм досвідом на просте і швидке вивчення української або словацької мов. Вони споріднені, слов'янські мови спільної індоєвропейської сім'ї мов (словацька, чеська, українська, російська, польська, болгарська, сербська...).

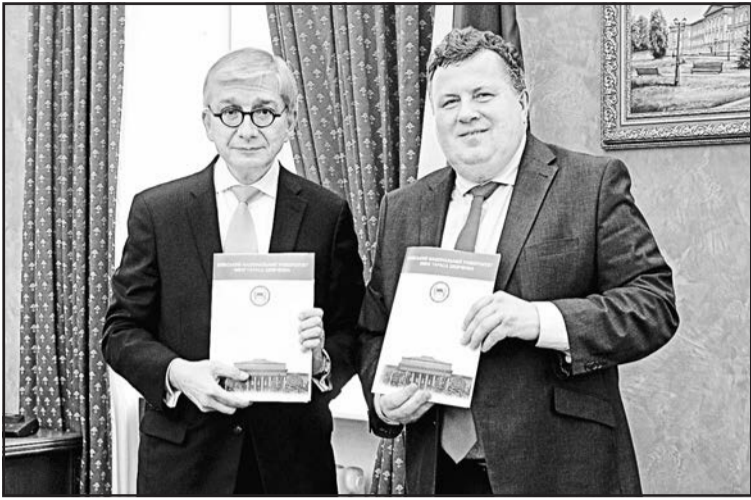
Українська мова є дуже близькою до словацької, хоча в одній пишемо азбукою, а в другій – абecedою, тобто латинкою. Словниковий фонд обох

цих мов багатий завдяки словам-синонімам, доповненнями з великого ареалу окремих діалектів чи говірок. Наприклад, в українській мові можемо вжити «штани», але й «ногавиці» (slov. pohavice), «тин», але й «пліт» (slov. plot) і под. Про спорідненість цих мов свідчить їх не лише словниковий склад, словотворення, фонетичний склад, але й їх граматична форма.

«На основі мого проєкту, – пише у передмові Марія Камозін, – вивчити обидві мови може молодий чи старий, словак чи русин-українець... Треба тільки розрізняти кольори та назви зображень на малюнках... Чому я вирішила поділитися своїм досвідом з вивчення згаданих вище мов? Тому, що в сучасному потік інформації тече дуже швидко. Він ллється на нас різними мовами. Тому знання іноземних мов – це неминуча потреба сучасної людини. В тому числі і мови однієї з найбільших європейських держав, нашої сусідки – України».

Очі очі познайомитись з пропозиціями на вивчення української і словацької мов пишть на: m.kamozinova@azet.sk

▲ На фото: Євген Чолій (ліво) і Володимир Бугров.

В інтересі формування позитивного іміджу України

31 серпня 2021 року відбулося офіційне підписання Меморандуму про співпрацю між Громадською організацією «Україна-2050» та Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Цей Меморандум підписали Президент Громадської організації «Україна-2050» Євген Чолій та ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимир Бугров.

Меморандум про співпрацю укладено з метою сприяння подальшому розвитку України, зокрема формування її

позитивного іміджу у міжнародному просторі та протидії дезінформації проти України та української діаспори.

«Ми дуже задоволені підписанням цього Меморандуму про співпрацю з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та розраховуємо зокрема на експертизу його фахівців для посилення роботи нашої Постійної міжнародної місії медіа-моніторингу щодо дезінформації відносно України та української діаспори», – заявив Президент ГО «Україна-2050» Євген Чолій.

Влада ставила монумент кожному зраднику – Ющенко

Без якісної політики пам'яті народ не може процвітати. Разом із мовою та культурою – це важлива складова розвитку держави. Таку думку висловив третій президент України Віктор Ющенко.

«Нас вчили, що Павлік Морозов – добре, Микола Щорс – добре, Іскра і Кочубей – добре. Це ті українці, яких треба бачити щодня і брати приклад. Я щодня їду на роботу повз станцію метро «Арсенальна». Там стоїть постамент червоного рваного граніту з гарматою. На ньому стояв пам'ятник зрадникам Іскрі та Кочубею. Їх Мазепа під Києвом стратив, поховали під стіною лаври. Наприкінці 1917-го бійці Української Народної Республіки (УНР) скинули монумент.

У січні наступного року після перемоги під Крутами у Київ з військом заходить більшовик Муравйов. Вбиває 15 тисяч людей – тих, що носили вишиванки або розмовляли українською. Поховані у Маріїнському парку. Зараз на тому постаменті стоїть гармата, яку викотив Муравйов в честь окупації Києва. Якою треба бути нацією, щоб мати таку товсту шкіру і байдужість до свого діда, який обороняв Київ, не хотів московської окупації», – міркує політик у інтерв'ю «Еспресу».

Кожна столиця світу розбудована таким чином у культурному плані, що гості бачать через кожні 50 метрів пам'ятники, камені, меморіальні таблички. Якись сторінки історії характерні для міста і країни.

«У центрі Києва є Хрещатик та бульвар Шевченка. До них потрапляє більшість відвідувачів міста. Там стоїть постамент від Леніна. Як так, що найцентровіше місце у нас пусте. Вище по бульварі на гарному коні – постать Миколи Щорса. Який стріляв у спину бійцям УНР. Завдання пам'ятника знаходиться у корені «пам'ятя». Яку ми хочемо зберегти пам'ять про Щорса? Радянська влада ставила монумент кожному зраднику. Привчали нас, що Хмельницький наш герой, бо він «воссоєдинил» з Росією. Такого слова навіть у словнику не було. Але нас до нього швидко привчили. Як до Щорса і до гармати Муравйова.

Та ми маємо зараз думати над іншим. Де те українське довкілля, яке має виховувати хлопців і дівчат. Що вони візьмуть зі згаданих локацій? Триває калічення нації. Слід шукати ідентичність і ставати цільними. Якщо нас легко розпиляти по мові, по культурі, по пам'яті, то для чого нам Українська держава? Вона буде затребувана тоді, коли виникнуть національні уявлення, які треба буде захищати. Так, як у німців, чехів, болгарів. У всіх, хто визначився в національному питанні», – вважає Ющенко.

На центральних місцях повинні стояти національні герої, щоб люди цікавилися їх вчинками. Об'єднувалися навколо них.

Gazeta.ua

Народ скаже – як зав'яже

Наука – великий пан на світі.

Світ – школа, біда – вчитель.

Та що – незать тя зашла?

Тяжко того водити, хто не хоче ходити.

Тяжко вола вести, кідь не хоче сам іти.

Хто мудрий, тот мало спить.

Сторінки минулого (39)

ВАҒРИНЕЦЬ – VAGRINEC (окр. Свидник)

Wagrincz (1548), Vagrincz (1567), Vagrincz (1773), угорські назви: Vagrines, Felsővarony.

Стат.: 1828 – 25 буд., 207 жит., 1869 – 181, 1880 – 148 жит., з т. 8 слов., 126 руськ., 1900 – 205 жит, з т. 19 слов., 186 руськ., 1910 – 199 жит., з т. 7 слов., 187 руськ., 1921 – 39 буд., 223 жит., з т. 36 чсл., 186 руськ.; 210 гр.-кат., 11 р.-кат., 1 ізр.; 1930 – 228 жит., 1940 – 237, 1948 – 240, 1950 – 217 жит., 1970 – 204, 1980 – 172 жит., з т. 154 слов., 13 укр., 1991 – 38 буд. (5 незас.), 138 жит., з т. 97 слов., 31 русин., 5 укр., 4 ром.; 72 гр.-кат., 58 прав., 1 р.-кат., 7 невт., 2001 – 134 жит. з т. 104 слов., 30 русин., 73 гр.-кат., 60 прав., 2011 – 130 жит, з т. 67 слов., 58 ру-

син., 5 невт., 7 р.-кат, 68 гр.-кат, 47 прав., 5 евангел, авзбурзьк. віросп., 2 без, 1 невт., 2013 – 127 жит., 2017 – 125 жит.

Площа хотара 538 га.

Хотарні назви: Пасіки, За Котельницьов, При Київовці, Лан, Над Лазами, Меджі потічками, Меджі Кийовцьом, Хрость, Учительське, Боча, Букала, Під Букалов, Копанини, Гряди, Меджі Цигановим, Гора, За Теплим, Круг, Враблиска, Заграда. Селом протікає потічок Ваґринчик.

Вперше у документах згадується 1470 р.. Належало до руських сіл Маковицького панства. У 1492 р. в одній з грамот Ваґринець згадується разом з Нижнім і Вишнім Свидником, Пстриною, Сташківцями та іншими у зв'язку з діяльністю розбійників на чолі з Федором Головатим. У 1600 р. – 4 будинки селян та будинок шолтиса, якому належав млин. У 1618 р. – 5 з поло-

виною господарств, 2 двори шолтисів, у яких служила одна сім'я желярів. У 1720 р. – 3 селянські двори, в 1787 р. село мало 16 будинків і 116 жителів, у 1828 р. – 25 будинків і 207 жителів. У XVIII ст. тут мав маєтки пан Сірмай. Селяни займались переважно землеробством. 1937 р. селяни вимагали від уряду побудову дороги по лінії Ваґринець – Вислава – Вишківці – Хітча. Під час 2-ої світової війни зруйновано 6 будинків, 4 сильно ушкоджено, решта – легко пошкоджено. 1954 р. проведена автобусна лінія, 1957 р. – електрифікація, 1960 р. засновано артіль – ЄСГА, 1963 р. збудовано будинок культури, 1974 р. – сільський водопровід. 1932 р. почалося регулярне навчання дітей у школі. 1858 р. збудовано церкву Пресвятої Богородиці. У 1994 р. збудовано православний храм.

В селі народився педагог Юрій Мнягончак (20.4.1926 – 28.7.2017, Пряшів).

-мі-

Наша спільна доля

В Закарпатській області України проявляються видання, проблематика яких пов'язана і з долею українців Словаччини та з історією Чехословаччини.

До таких видань, безперечно, належить і монографія «Державотворчі процеси у Карпатській Україні (1938-1939)». – Ужгород: Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2020. 552 с., автор якої – закарпатський історик, педагог Микола Вегеш.

У монографії на основі архівних і опублікованих джерел, використання останніх здобутків української та зарубіжної історіографії робиться спроба комплексно дослідити соціально-економічне, культурне і політичне становище Карпатської України наприкінці 30-х років ХХ століття. На фоні державотворчих процесів у Закарпатті висвітлюється постать визначного громадсько-політичного і культурного діяча краю, прем'єр-міністра, а згодом президента Карпатської України Августина Волошина.

Цікавим для нашого читача буде і розділ «Культурне життя в Карпатській Україні», в якому значається і таке: «Важливу роль в літературному житті Карпатської України займав уродженець Пряшева Степан Сабол (Зореслав), який виховувався в духовних навчальних закладах, у тому числі і в Григоріанському Католицькому університеті в Римі. Поет належав до української течії. Через його твори проходить ідея єдності Підкарпаття з Україною. Він бачив «пророка» й «месію» на Сході, де Київ блукав співом осани. Поет кликав «величню, святу авреолу Україну» повстати. В Бірчак відзначав, що світогляд Зореслава «динамічний, західноєвропейський. Він був духовною особою, але закликав до боротьби, вірив у її успіх. Він будить приспані сили, підносить людям голови».

Атмосферу тодішніх днів наближує і віршований твір українського поета Андрія Патруса-Карпатського (1917-1980):

«Ми всі одні, одні, одні,
в Карпатській Україні,
В Києві, в Буковині,
В Пряшеві, Галичині,
Ніхто не зможе нас
Розбити в грізний час».

У висновках автор констатує, що проголошення незалежності 14 березня 1939 р. пояснювалося прагненням українського населення краю до свободи. Однак, немаловажне значення у поспішності цього акту мав розпад Чехословаччини і проголошення самостійності Словаччиною. Незважаючи на деяку спонтанність і поспішність, ця історична подія в житті не тільки закарпатських українців, але й всього українського народу мала

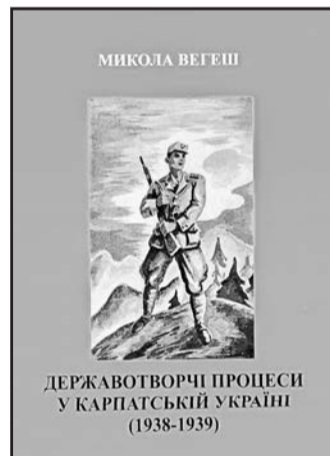
велике історичне значення. Це була друга, після 21 січня 1919 р., спроба заявити перед цілим світом, що українська нація живе і готова до державного життя. І хоча цей акт проголошення незалежності, ратифікований 15 березня 1939 р. на Соймі Карпатської України, був більше символічний, ніж реальною політикою, він відіграв велику роль у формуванні самосвідомості всієї української нації. Саме в період існування Карпатської України завершився своєрідний перехід у відношенні свідомості від підкарпатських русинів до закарпатських українців.

Ще одне видання заговорило про цей історичний час, який так сколихнув Закарпаття. Це монографія Степана Віднянського та Миколи Вегеша «Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення»: монографія. Київ: НАН України, Інститут історії України, 2021. 372 с.

У монографії досліджується життєвий шлях і багатогранна діяльність Августина Волошина (1874-1945) – Героя України (2002), президента Карпатської України (1939), видатного культурного, громадсько-політичного і державного діяча, загальнознаного лідера українського національно-культурного напрямку в міжвоєнному Закарпатті, з іменем якого цілком закономірно пов'язують національне відродження закарпатських українців у першій половині ХХ ст. та проголошення незалежності Карпатської України. Висвітлюються історичні умови формування світогляду, національно-культурної орієнтації та політичних поглядів А. Волошина, його церковно-релігійна, культурно-освітня, педагогічна і громадсько-політична праця та діяльність на чолі автономного уряду Підкарпатської Русі – Карпатської України і внесок у розбудову Карпато-Української державності напередодні Другої світової війни, а також життя в еміграції і останні дні президента Карпатської України, закатованого в радянських в'язницях.

Автори монографії намагалися дати неупереджену оцінку цієї історичної події та цієї визначної постаті на широкому тлі історичного розвитку Закарпаття, України, Чехословаччини та Європи загалом і сподіваються, що вона стане ще одним переконливим підтвердженням визначної ролі Августина Волошина в історії України та місця Карпатської України в історії українського державотворення й актуальності «українського питання» в європейській історії ХХ століття.

(ІЯ)

Поруч з іншими визначними людьми України мені доводилося зустрічатись й товаришувати з одним з найкращих письменників Закарпаття – Іваном Чендеєм. Він був і гостем на Святі української культури у Свиднику. Написав про це і в українській пресі. Іван Чендей сильно вболівав за наші болі. Ми й листувалися.

животворячий дух великого ренесансу у нас дався не тільки до знання, але й мудрим прикладом став за межами нашої країни – нині переживає вона своє нове, будемо сподіватись, велике народження справді при соціалізмі, в якого обличчя повинно бути людським, людяним, добрим і подаючи прикладом усьому великому світові. З по-

З листів до мене Щиро порадував

В одному з таких листів Іван Чендей пише: «Щиро порадував Ти мене своїм листом від 7 вересня. Вістка про те, що засвітилися зелені вогниці на дорозі до праці в культурі, в літературі і для Миколи Івановича та Юрія Андрійовича дійсно вітшна і приємна. Не барячись, як бачиш, сів я за лист, аби потиснути твою руку сердечно, по-братерськи і в сподіванні, що не тільки вдасться долучити з уже втраченого, але внести чимало такої в загальну скарбницю духовну як одним, так другим. Різні вони за характерами і можливостями, за темпераментом і «жанрами», кожен з них повинен мати свою вагу і нести свою ношу.

Зрозуміло, тут не потрібен штурм, поспішність, нагальність і теми. Потрібна праця розважна, розумна, фундаментальна. Певен, що Микола вже зараз має чимало такого, чим міг би збагатити достойно пресу до читачів у краї Пряшівському, мабуть, інша ситуація в Юрка. Проте пам'ятати належить одне, як гадаю. Юркові треба вельми вельми достойно вийти на сцену зараз. Для цього варто попрацювати ще й ще, аби перша публікація, друга, відтак третя були місткими, вагомими, глибокими і прекрасно написаними щодо стилю і мови. І що б то не було. Чи публіцистика, чи оповідання, просто стаття, нарис. Від подібного буде залежати багато. Нехай читач, нехай громадськість відчує і зрозуміє: сила була, вогонь не вигасав, мудрість є, сердечний запал не вигас. І тут тобі належить допомогти, озадачуючи і не ідучи на компроміси. Все тільки по великому рахунку. Отоді буде і цікаво, і переможно.

Я щасливий, що животворний і

дібним можна по світу йти й перемогати, завойовувати! Нелегко це все дається, страшною є інерція мінлих стереотипів, уявлень, узвичаєнь, тяжкі гальма застійності, не кажучи страшні наслідки, котрі даються знати, від страшних часів сталінщини. Господи, що пережила велика наша країна, як намучився і перемучився люд!

Дякую, щиро і сердечко, за публікацію свидницького мого матеріалу із «ЗП» (Закарпатська правда – пояснення моє). Писався він скоріше для того, аби віддати честь господарям, котрі нас на свято запросили...

Нова книга моя буде насправді цікава, має вийти ось-ось. Будуть в ній твори, котрі не публікувалися 20 літ після «Березневого снігу». Твори чесні, нині на повен зріст реабілітовані Спілкою письменників України – на засіданні секретаріату прийнято рішення. Нові твори в «Калині під снігом», гадаю, звернуть на себе увагу...

Роботи маю вельми багато, не легко мені живеться і працюється, бо хата, хата, яку я будую, перебудовую, забирає не тільки гроші, нерви, але так часто випалює емоції... та що чинити? така вже, напевно, моя доля.

Перебування у Вас на Пряшівщині для мене є завжди якийсь поспіх, ніколи немає часу спокійного і вільного, аби наговоритися, просто забути і відпочити...»

Перегортаючи свої кореспонденції, я вирішив оприлюднити чудові думки великого письменника України, в якого я побував і в хаті, про яку згадує. Чудова! З великою верандою, садом.

Юрій ДАЦКО.

Звичаї нашого села ДИТИНА У ЗВИЧАЯХ, ОБРЯДАХ ТА МАГІЧНИХ ДІЯХ ПРЯШІВЩИНИ (1)

Споконвіку в житті кожної сім'ї поява на світ нової людини була важливою подією, відзначалася як свято. Родинні звичаї та обряди – один з найважливіших видів традиційної сімейної обрядовості. Народження дитини відзначалося цілим комплексом різноманітних дій, спрямованих на забезпечення здоров'я, щастя дитини, введення її в коло сім'ї та всієї громади.

До недавнього часу збереглися повір'я, які регламентували поведінку навколишнього середовища – мешканців села – до жінки в часі вагітності, наприклад, коли вагітна жінка відвідала друзів, знайомих чи близьких родичів, в хаті її обов'язково вгощали хлібом, різними ласощами або просто запрошували до столу поїсти з ними. Вагітній жінці не рекомендувалося позичати від односельчан предмети домашнього вжитку та інші речі. Однак, коли така жінка порушила дане правило, їй ніхто ніколи в нічому не відмо-

мованими передусім на здоров'я та вродливість майбутнього нащадка, і мали б вплинути на його стать. Поширеною дією для здійснення цього акту були вегеталії. Під час церковного шлюбу молода, стоячи перед царськими дверима, оздобленими різьбленими дубовими та липовими листочками, тихо шепотіла: *Нич ту не виджу, лем самі липочки – то мої дівочки, а остатні дубове – то мої синове* (с. Красний Брід). Відповідними магічно-обрядовими діями та словесними формулами прагнули вплинути на полегшення родів. З цієї метою молода перед вінчанням всувала собі за пазуху куряче яйце. Повертаючись зі шлюбу додому, на порозі пропускала його попід одяг на землю, тихо примовляючи: *Жеби-м так легко родила дитину, як тото яйце випало*. З цієї ж метою молодий, повернувшись з вінчання, повинен був порозв'язувати всі вузли на своєму одязі, *жеби жена легко родила*. Взагалі ритуальні магічні дії весільного циклу, які безпосередньо торкаються родильної обрядовості, найбільше пов'язані зі шлюбом молодої пари. Готуючись до шлюбу, молодій клали за пазуху дзеркало, *жеби красні діти мала, тото глядало мала при вінчанні* (с. Дара).

В Старинській долині був поширений звичай: вранці в день шлюбу дівчина виходила на горіще і сипала кільканадцять зерняткою ячменю та пшениці в один черевик, *жеби мала хлопця і дівки* (ячмінь на хлопців, пшениця на дівчата).

Важливим атрибутом у ритуально-магічних діях весільної обрядовості була замкнута колодка,

яку молода перед шлюбом клала собі за пазуху. За повір'ям, ця магічна дія мала вплинути на народження нової сім'ї – народження дитини. Повернувшись із шлюбу, молода у святковому вбранні виходила на драбину (*лазиво*) – другий, третій і т. д. щабель, *жеби через тільки року мала дитину*. Батько клав на голову молодої, яка стояла на вивернутому вогню догори кожусі, дружками сплетений барвінковий вінок, щоб діти мали курчяве волосся.

Вагітна жінка повинна була суворо дотримуватись значної кількості заборон і повір'їв. Ці передродові заборони пов'язані, передусім, з її поведінкою, мали сприяти народженню фізично здорових дітей та збереження життя немовляти. По суті, це були профілактичні методи охорони майбутньої дитини та роділлі від всяких захворювань, нечистих сил, запобіганню різного роду нещастя, добром самопочуттю вагітної жінки, мали позитивно впливати на характер, долю та зовнішню привабливість новонародженої дитини. Одна з перших вимог, якої повинна була дотримуватись вагітна жінка – не сміла дивитися на спотворених, хворих людей – калік, бо їх вада та фізіологічні дані ніби могли перейти на новонароджену дитину.

Окрему групу заборон становлять повір'я, пов'язані з покійником. Вагітній жінці не дозволено дивитися на покійного – дитина буде блідкою, ані одягати мерця – дитина буде змерзлюк (с. Старица). Вагітна жінка (*груба жена*) мала насамперед подивитися на свої нігті, а опісля на небіжчика – *жеби той ай дитині са нич не стало туйко, як за нігтьом чорного* (с. Дара).

Йосиф ВАРХОЛ –
Надія ВАРХОЛ.

▲ Церковне хрещення.

вив. Існувало повір'я, що коли їй відмовили в чомусь, це буде мати поганий вплив на ведення господарства, крім іншого, *миши са зведуть на гадівство* і т. д.

Магічні дії, пов'язані з народженням дитини, знайшли своє відображення вже в циклі весільної обрядовості: були насичені різноманітними ритуалами, спря-

маючи вплив на здоров'я та вродливість майбутнього нащадка, і мали б вплинути на його стать.

Важливим атрибутом у ритуально-магічних діях весільної обрядовості була замкнута колодка,

Знову запрацював газопровід Вояни – Ужгород

Надійшла інформація, що знову запрацював газопровід Вояни – Ужгород і щодня по ньому протікає понад мільйон кубометрів газу

За чотири місяці навіть кубометр газу не протікав через газопровід Вояни – Ужгород. Проте з початку липня газові компанії вже транспортували понад один мільйон кубометрів газу в Україну через воянський газопровід. Це впливає з інформації мережі Eustream.

Українці припинили імпортувати газ зі Словаччини через воянський газопровід у березні 2021 року. Трейдери не фіксували попиту на газ з української сторони. У січні та лютому цього року щодня по трубопроводу транспортувалося понад один мільйон кубометрів газу.

Словацькі газові компанії, через відсутність зацікавленості у транспортуванні газу зі Словаччини та інших навколишніх країн до України, побачили у наших східних сусідів рівень наповнення газосховищ вище середнього рівня.

Восени минулого року українська сторона втратила інтерес до при-

родного газу зі Словаччини після майже повного використання газопроводу Вояни – Ужгород протягом літа. Вони забирали більше 40 мільйонів кубометрів газу на день. Восени щоденний трафік поступово скоротився до 14 – 8 млн кубометрів, а наприкінці року – до 1,3 млн. Реконструйований газопровід

Вояни – Ужгород наразі має річну потужність понад 14,6 млрд кубометрів. Словацько-український реверс повністю запрацював 2 вересня 2014 року після закінчення тестових поставок. Словаччина вирішила реконструювати газопровід через проблеми України з поставанням газу з Росії.

Гумор

- Як ся мате, діду?
- Ой, сыну мій, як бабетко. –
Волося а зуби не мам, а ношу пеленьку.

- Стригла єм фраїрку мого старого а барз красні сьме сі поклебетили.
- Но, а потім што?
- Ішли зьме кажда свойов дорогов... Ёй взяла санітка на АРО, а мене поліція.

- Мамко, знаш, як мусіло бідне звірятко терпіти жебы-сь могла носити тот кожух?

- Марько, не мала-сь бы так о своїм няньові говорити...

Бісідують дві кумь:
- Знате, кумо, вышткыт хлопці п'ють, а мій гад ші ай жере...

П'яниця Петро роздумує:
- Шкода, же печінка не мать руки, холем бы трохі гарло придусила.

- Петрику, чом єсь купив бабці на народенины футболу лопту, тадь она вже не бірує ани ходити...

- Не вадить, ай она мі фурт купує книжкы...

Ми прочитали...

Крапка за підпалом

У середу, 18 серпня 2021 р., у Москві помер головний редактор німецького ультраправого журналу **Zuerst Мануель Оксенрайтер**, який організував підпал Угорського будинку в Ужгороді.

Про причетність Оксенрайтера до нападу на Угорський дім у лютому 2018 році розповів під час суду у Кракові один з його учасників Міхал Прокопович.

За його словами, німецький праворадикал, який тоді був помічник депутата Бундестагу від партії Альтернатива для Німеччини Маркуса Фронмайера, заплатив за підпал будівлі 1500 євро. Метою підпалу була дискредитація влади України та де-стабілізація соціально-політичної ситуації на Закарпатті, де проживають кілька десятків тисяч етнічних угорців.

Всього за підпал були засуджені троє фігурантів.

Сайт Ужгорода 0312.ua

Ось інформація чеської армійської газети – Armádní Noviny 14.2.2019 р. за свіжими слідами підпалу.

Závody ve zbrojení ve střední Evropě? Maďarsko nakupuje zbraně za miliardy

... Maďarský premiér v rozhovoru mimo jiné upozornil na nedostatek solidarity spojenců v případě vypálení maďarského kulturního centra v sousední Ukrajině, zemi usilující o vstup do NATO. «Bomba exploduje v centru ukrajinských Maďarů pár kilometrů od hranic NATO a nikdo neřekne ani slovo, včetně Spojených států,» řekl Orban...

Armádní Noviny

Zdroj: ČTK, !!!444!!!, 24.hu, Népszava

NOVE ŽYTĚ

KULT
MINOR

адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 71. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlačie: Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada B NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видеа Союз русинів-українців СР.
Рік видання 71. Головний редактор

Міроslав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.